

Oponentský posudek diplomové práce:

Jakub MAREČEK, *Osídlení v Telči v 18. století na základě pramenů městské a katastrální proveniencce.*

Filosofická fakulta Jihočeské university v Českých Budějovicích, Ústav archivnictví a pomocných věd historických, České Budějovice 2019, 166 stran

Přestože město Telč patří mezi nejznámější (a současně nejkrásnější) v republice, zpracování jeho dějin se většinou omezuje na jeho umělecké památky, spojené především s dobou renesance, zatímco další období zůstávají stranou zájmu – což je do značné míry dáno především absencí dochovaného archivního materiálu. Je proto sympatické i záslužné, že se Bc. Jakub Mareček zaměřil ve své diplomové práci na vývoj města v 18. století, přičemž navázal na vlastní práci bakalářskou – i když hned na počátku je možno konstatovat, že si tak vytkl dosti nesnadný úkol.

Diplomová práce sestává kromě úvodní a závěrečné kapitoly z celkem šesti kapitol dalších. Zatímco v poměrně dosti stručném Úvodu (s. 8–9) autor nastínil téma a cíl práce a přiblížil její strukturu, informace o dosavadní literatuře věnované Telči vyčlenil do další samostatné a navíc dosti rozsáhlé kapitoly (s. 10–29), v níž přinesl detailní a kritické shrnutí dosavadních zpracování dějin města, a to včetně rukopisných (J. J. Sankota a zejména J. Rampuly, jehož práce, resp. jejich výsledky bylo možno vydat většinou až v nedávné době). Podobně je samostatně vyčleněno i pojednání o pramenech, konkrétně o katastrech a městských knihách (s. 30–49), i když v tomto případě se jedná do značné míry i o obecný výklad, nikoli jen o přiblížení pramenů týkajících se Telče (a navíc dochovaných). Zvláště pasáže o katastrech jsou pojaty velmi důkladně a přinášejí informace i o daňovém systému na Moravě v předbělohorské době, následně jsou představeny jednotlivé katastry počínaje berní rulou, resp. lánovými rejstříky, přes tereziánský a josefský katastr po katastr tereziánsko-josefský. Právě vzhledem k obecnému charakteru tohoto textu by bylo vhodné připojit ještě zmínku i o karolínském, tj. slezském katastru, postrádám také alespoň citaci práce K. Doskočila věnované berní rule. (Na s. 33 také poněkud překvapí formulace, že „určitou obdobou první lánové vizitace byla v Čechách berní rula“, o níž, jak vzápětí sám autor dodává, se ale začalo jednat dříve než na Moravě, takže přísně logicky vzato tomu bylo naopak, lánová vizitace byla obdobou berní ruly.) Obecně jsou pojednány také městské knihy, resp. jejich jednotlivé typy (jednací protokol městské rady, knihy gruntovní, svatebních smluv, obligací a testamentů) s uvedením konkrétně dochovaných knih telčských, i když jejich detailnější charakteristika chybí, informace se omezují jen na roky, pro něž jsou dochovány; také literatura o městských knihách je uvedena spíše výběrově, resp. zejména pro zmíněné typy knih. Obě kapitoly nicméně prozrazují autorovu orientaci v dané problematice. Totéž platí i o třetí kapitole, věnované městské správě a regulaci magistrátů (s. 50–56), která má rovněž alespoň částečně obecný charakter; v tomto případě se již jedná o stručnější výklad (v názvu kapitoly by snad jen bylo vhodné zdůraznit, že pojednává o době pobělohorské), psaný ovšem výstižně, srozumitelně a logicky. Cenná je krátká podkapitola o městské správě a regulaci magistrátu přímo v Telči, zpracovaná na základě archivního materiálu, i když zůstává v podstatě izolovaná, bez výraznějšího propojení s dalším textem, v němž již regulace magistrátu (až na výjimky – s. 129, 138/139) nefiguruje. Poslední z obecněji pojatých kapitol, která je přehledně zpracována rovněž na základě sekundární literatury (s častým využitím

práce E. Maura), pak pojednává o městské síti v Čechách a na Moravě v 17. a 18. století (s. 57–66).

Nejpřínosnější část diplomové práce Bc. Jakuba Marečka ovšem představují obě poslední kapitoly. Platí to zvláště pro velmi rozsáhlou kapitolu pátou (s. 67–125), v níž autor po stručné rekapitulaci dějin města (s. 67–71) a nastínění skladby (resp. obecné charakteristiky) jeho obyvatel (s. 71–72) přináší jednak jeho vnější popis (s. 72–86), jednak pohled do Vnitřního Města (s. 87–93), a to na základě archiválií, zejména katastrů, cenné je rovněž přihlídnutí ke kartografickým pramenům (s. 84–86). Velmi detailní informace, které se tak podařilo získat (na s. 74an), jsou ovšem bohužel poněkud nepřehledné (zvláště pro ty, kdo neznají detailně město Telč a jeho okolí), je proto škoda, že nebyly zpracovány i tabelární formou, ideálně ve spojení s alespoň schematickým plánkem; připojená reprodukce indikační skici na s. 93 (nikoli 92, jak uvádí autor) má bohužel (stejně jako veduta na s. 73) spíše jen ilustrační charakter. Do tabulky (resp. tabulek) by přitom bylo možno uvést i citace originálních názvů uváděné (spolu s topografickými čísly) v četných poznámkách (na s. 79–85). Další podkapitola, věnovaná sociální struktuře obyvatel Vnitřního Města (s. 94–104), byla zpracována na základě urbaniální fassé z roku 1775, obsahující již popisná čísla, a přináší detailní informace o celkem 59 majitelích domů na náměstí a 28 v ulicích, a to i s uvedením případného majetku na předměstích. Tentokrát text doplňují dvě tabulky (na s. 98–102, 102–103), které však bohužel nejsou očíslovány ani zařazeny do seznamu příloh, druhá z nich nemá ani název. (Dotaz k pořadí majitelů: odpovídá řazení ve fassé, přestože popisná čísla nenásledují za sebou ani u stejné kategorie majitelů?) Stručně je charakterizována také profesní skladba obyvatelstva (s. 97–98), i když nebyla provedena žádná kvantifikace. Již v této podkapitole se autor zabývá také členstvím některých osob v městské radě, přestože by tyto informace patřily spíše do následující šesté kapitoly.

Text páté kapitoly doplňují tři rozsáhlé a detailní exkurzy (s. 104–125), které přibližují tři konkrétní domy (čp. 57, 62 a 66) a jejich majitele v době od druhé poloviny 17. do začátku 19. století. Autorovi se podařilo shromáždit ohromné množství cenných informací, získaných z řady pramenů a doložených četnými citacemi, s těmito údaji ale bohužel nijak dále nepracuje, např. ve smyslu jejich zobecnění či další výpovědní hodnoty. Neuvádí také ani kritéria výběru zkoumaných domů, resp. jejich majitelů (na základě údajů tabulky na s. 98–102 se jedná, ovšem až k roku 1775, o dva pololáníky a jednoho chalupníka), kromě informace na s. 104, že se exkurzy zaměřují na „velké a významné rody, jimž náležela značná část nemovitostí a pozemků ve městě i v jeho okolí, a které měly často úzké rodinné nebo přátelské vazby na okolní vrchnostenská, ale i královská města bez ohledu na jejich polohu vůči zemské hranici“. Nebylo by ovšem vhodnější vybrat pro srovnání i některé „obyčejnější“ majitele? Tento dotaz bych proto ráda vznesla u obhajoby. Další otázka se týká informace na s. 94, kde autor uvádí, že nejstarší pramen pro výzkum sociální struktury představuje lichtenštejnský urbář z let 1721–1725; můj dotaz proto směřuje jednak k příznávací fassé tereziánského katastru (kterou autor nezmiňuje), jednak k urbáři z roku 1654 (zmíněnému na s. 72): tyto prameny využitelné nejsou?

Poslední, šestá kapitola diplomové práce J. Marečka přináší „detailní rozbor majetkového postavení členů městských rad z let 1762, 1766, 1768 a 1770 mezi obyvateli města Telče“ (s. 126–145), přičemž uvedené roky jsou opět dány torzovitostí dochovaného archivního materiálu, takže bylo možno využít jen náhodně dochované přehledy – a to

z titulních stran městských knih (pro rok 1762 z titulní strany gruntovní knihy, pro roky 1768 a 1770 jsou uvedeny pouze signatury), pouze pro rok 1766 je k dispozici renovační zápis z jednacího radního protokolu. I v tomto případě J. Mareček shromáždil celou řadu informací z různých zdrojů a představil nejen majetek, ale další zajímavé osudy jednotlivých členů městské rady, zvláště pro rok 1762 a 1766 (pro zbývajících roky je konstatováno, že nedošlo ke změnám, kromě pořadí v roce 1768, které ale nebylo popsáno) – i když je i v tomto případě škoda, že nebyl text doplněn tabulkami a informace nebyly nijak dále zobecněny. To platí i pro krátký Závěr (s. 146–147), který obsahuje již jen rekapitulaci obsahu jednotlivých kapitol.

V diplomové práci J. Marečka nechybí seznam zkratk (s. 148), příloh (s. 149) a pramenů a literatury; v seznamu příloh však bohužel nejsou uvedeny jejich zdroje a nebyly do nich zahrnuty jak obě tabulky, tak reprodukce umístěné v textu (veduta, pohlednice a indikační skici na s. 73, 92 a 93). Jinak jsou ovšem tyto i další připojené obrazové přílohy (s. 158–166) vybrány vhodně, jen škoda, že je zařazena pouze reprodukce seznamu členů městské rady z roku 1768, ostatní chybějí. Také je možno zalitovat, že v seznamu pramenů jsou uvedeny pouze názvy fondů, bez detailnějšího rozepsání alespoň některých signatur (a jejich obsahu), kromě toho u několika časopiseckých či sborníkových studií chybí stránkový rozsah (zejména u SAP, který je citován nejednotně) a u internetových zdrojů datum poslední editace.

I posledně uvedené připomínky prozrazují, že výsledná práce byla nepochybně poznamenána (zvláště v její druhé polovině a při závěrečných úpravách) nedostatkem času; právě v druhé polovině práce se častěji objevují překlepy, výpadky z vazby, gramatické chyby (např. s. 146: „katastry a městské knihy posloužili“) a chyby v interpunkci, kromě formálních nedostatků uvedených v seznamu literatury zůstaly neupraveny pozn. č. 864 a 912, apod. Zatímco první třetina diplomové práce je vypracována nejen detailně, ale i kriticky, zbývajících částí představují spíše velký souhrn detailních informací, které by si zasloužily ještě další zpracování, vhodné by bylo doplnit také informace metodologického a metodického rázu. Oceňuji však, že přes uvedené prohřešky jimi text není zatížen a naopak je psán čtivým a srozumitelným jazykem, k němuž většinou není třeba mít výraznější výhrady (upozorním snad jen na výraz „skrz sňatek“ na s. 12, občasně hovorové výrazy – např. „nešlo to“, nebo nesprávné psaní slov „Města pražská“ místo „města pražská“ a „Maria Cell“ místo „Maria Zell“). Další ocenění si zaslouží nemalý rozsah diplomové práce s úctyhodným počtem (1018) poznámek a řadou citací z pramenů, jichž autor využil přes jejich zmíněnou torzovitost značné množství a jednoznačně prokázal schopnost práce s nimi. Podařilo se mu tak alespoň do jisté míry kompenzovat hendikep výzkumu v podobě chybějících pramenů (takže předložená práce může být inspirující pro podobné další případy) a zejména vytvořit podklady pro další výzkum, který, jak věřím, ještě sám dále rozvine. Diplomová práce Bc. Jakuba Marečka nepochybně splňuje požadavky kladené na tento typ prací a představuje cenný a zajímavý příspěvek k dějinám města Telče i dějinám měst obecně, doporučuji ji proto ráda k obhajobě, ale vzhledem k vysloveným připomínkám navrhuji klasifikovat stupněm **velmi dobře**.

V Praze dne 21. srpna 2019

Doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.